

Розділ V. ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI: 10.33766/2524-0323.91.250-266

УДК 343.984

В. С. Бондар,

кандидат юридичних наук, доцент,
декан факультету підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції України
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка
(м. Северодонецьк, Україна)

e-mail: bondarlivd@gmail.com

 <http://orcid.org/0000-0003-1552-4555>

СИТУАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСТАНОВКИ ТА ВИРІШЕННЯ СЛІДЧИМ (ДІЗНАВАЧЕМ) ЗАВДАНЬ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У статті досліджено сутність ситуаційного аналізу. Узагальнено наукові підходи до розглядуваної проблеми. Визначено об'єкти, елементи та вплив ситуаційного аналізу на постановку та вирішення слідчим (дознавачем) завдань досудового розслідування кримінальних правопорушень. Сформульовано схему застосування ситуаційного аналізу під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, яка передбачає: а) виявлення елементного складу слідчої ситуації та аналіз комплексу факторів, які детермінують її подальший розвиток у позитивному або негативному руслі; б) прогнозування розвитку ситуації та подальшої діяльності слідчого (дознавача), прокурора й інших суб'єктів криміналістичної діяльності; в) визначення комплексу задач того чи іншого етапу досудового розслідування, які потребують свого вирішення, послідовності їх вирішення; г) висунення та перевірку версій (слідчих, оперативно-розшукових, експертних, судових та ін.), отримання нової криміналістично значущої інформації в кримінальному провадженні в результаті такої перевірки; ґ) аналіз й оцінка елементного складу нової ситуації досудового розслідування, яка склалася за підсумками вирішення попередньої.

Ключові слова: дознавач, досудове розслідування, завдання досудового розслідування, кримінальне провадження, криміналістично значуща інформація, ситуаційний аналіз, слідча ситуація, слідчий.

Постановка проблеми. З позиції криміналістики змістом діяльності слідчого (дознавача), який здійснює досудове розслідування в кримінальному провадженні, є формування системи доказів та отримання інформації про осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, а також про події і факти, які можуть сприяти їх розкриттю та розслідуванню. Основними функціями цієї діяльності на різних її етапах є пошук, виявлення та пізнання інформації про кримінальне правопорушення з урахуванням слідчих ситуацій, які складаються в кримінальному провадженні.

Сьогодні можна стверджувати про сформованість учення про слідчу ситуацію як окрему криміналістичну теорію. Заразом, результати аналізу останніх досліджень

і публікацій дозволяють виокремити комплекс проблемних моментів, супутніх розвиткові цього вчення.

З першого погляду поняття слідчої ситуації уявляється достатньо простим та інтуїтивно зрозумілим. Водночас саме навколо нього вже протягом тривалого часу розгорнулася достатньо гостра наукова дискусія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так розробці поняття, структури, видів слідчих ситуацій та їх значення в розслідуванні злочинів у різні часі присвячували свої роботи О. Я. Баєв, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, С. В. Великанов, В. К. Весельський [7], А. Ф. Волобуєв, Т. С. Волчецька, В. К. Гавло, О. Ю. Головін [9], Л. Я. Драпкін, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Д. В. Кім, І. О. Копилов, В. О. Коновалова, В. К. Лисиченко [15], О. В. Лускатов, В. О. Образцов, Р. Л. Степанюк, В. В. Тіщенко [24], В. М. Шевчук [25; 26], В. Ю. Шепітько, Р. М. Шехавцов [27], М. П. Яблоков та ін. [14; 21] Водночас у теорії криміналістики і практиці досудового розслідування кримінальних правопорушень питання ситуаційного аналізу як інтегративної криміналістичної технології та інструменту постановки і вирішення слідчим (дознавачем) завдань досудового розслідування потребують подальшого дослідження, особливо з огляду на останні зміни в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України).

Формулювання цілей. Метою статті є визначення впливу ситуаційного аналізу на постановку та вирішення слідчим (дознавачем) завдань досудового розслідування, узагальнення наукових підходів до розглядуваної проблеми, їх критичний аналіз та формулювання пропозицій щодо порядку застосування ситуаційного аналізу до слідчої ситуації, що склалася в кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Почати можна з того, що на різних етапах розвитку розглядуваного учення з'являлися критичні погляди окремих учених-криміналістів про використання терміна «слідча ситуація».

Наприклад, В. О. Образцов, зазначав, що «під криміналістичною ситуацією розуміється сукупність обставин, які склалися на певний момент практичного слідознавства, котрі повинні враховуватися при розробці та реалізації програми подальшого пошуку та пізнання» [17, с. 114].

Варто зазначити, що само по собі використання терміна «криміналістична ситуація» в сучасній криміналістиці є можливим, водночас потрібно чітко розмежування цього поняття з поняттям слідчої ситуації. Причому термінологічна зміна або відмова від використання терміна «слідча ситуація» не є доцільним, оскільки поняття криміналістичної ситуації носить по відношенню до поняття слідчої ситуації більш широкий характер та охоплює також експертно-криміналістичні ситуації, котрі можуть складатися під час виявлення та досудового розслідування кримінальних правопорушень. Крім того, у науковій літературі достатньо обґрунтована необхідність вивчення в рамках криміналістичної науки кримінальних ситуацій, які визначаються як фактичні положення, що виникають у процесі вчинення кримінальних правопорушень та їх відображення зовні у вигляді слідів наслідків.

Також слід зауважити на не завжди однозначній позиції вчених-криміналістів про місце вчення про слідчі ситуації в системі криміналістики. Так, на думку низки авторів, слідча ситуація повинна вивчатись у рамках методики розслідування окремих видів злочинів. Слушно зазначив з цього приводу Р. Л. Степанюк: «... саме звуження поняття слідчої ситуації насправді зумовило формування окремого підходу

до типових слідчих ситуацій як підстав для побудови конкретних рекомендацій у криміналістичній методиці» [23, с. 111]. На думку науковця, типова слідча ситуація – це сформульована на підставі аналізу практики розслідування певної категорії злочинів абстрагована штучна модель, яка відображає стан наявної в слідчого інформації про обставини злочину й обстановку, що склалася на відповідному етапі розслідування [23, с. 112]. Іншу точку зору висловив Р. С. Белкін, зазначивши, що «... уявлення про компоненти слідчої ситуації, про фактори, які впливають на її формування, у загальному вигляді не пов'язані з видами або родами злочинів, мають загальне значення для них, що є притаманним саме для тактичних категорій» [4, с. 3].

У криміналістичній літературі також відбився погляд на вчення про слідчу ситуацію як про елемент більш великої наукової теорії – вчення про криміналістичні ситуації або криміналістичну ситуалогію. Дійсно, теоретичні знання про слідчу ситуацію тривалий час розвивалися лише у двох розділах криміналістики (криміналістичній тактиці та методиці розслідування окремих видів злочинів). Однак розроблений на тепер комплекс наукових положень про ситуаційний аналіз (підхід) до розслідування набув загальнонаукового криміналістичного значення й навряд чи може бути структурно віднесений до одного з цих двох розділів. Очевидно, на сьогодні рівень теоретичної проробки та значущість сформованих у рамках вчення про слідчі ситуації криміналістичних знань, їх роль для розвитку криміналістичної техніки, криміналістичної тактики та методики розслідувань окремих категорій кримінальних правопорушень дозволяють відносити вказане вчення до ряду окремих криміналістичних теорій, визначаючи його місце в структурі першого розділу криміналістики – її загальної теорії.

Те ж саме стосується й застосування ситуаційного аналізу (підходу) у вирішенні криміналістичних задач. Як слушно зазначив М. П. Яблоков, уже склалася тенденція використання ситуаційного підходу для розв'язання найрізноманітніших задач криміналістичної техніки (особливо роботи зі слідами), тактики (у процесі прийняття тактичного рішення, вибору комплексу тактичних прийомів проведення слідчої дії) та методики розслідування (для вибору найбільш ефективних методів) [28, с. 22].

У сучасному розумінні ситуаційний аналіз (підхід) нерідко асоціюється дослідниками з методом практичного пізнання, який застосовується під час досудового розслідування в кримінальних провадженнях. Указаний метод використовується для практичного засвоєння дійсності шляхом реалізації певної сукупності прийомів та операцій. Об'єктом ситуаційного аналізу, як інтегративної криміналістичної технології під час досудового розслідування кримінального правопорушення, виступає, насамперед, кримінальна противоправна діяльність та криміналістично значуща інформація про неї, яка надходить у розпорядження слідчого (дівзнавача). Водночас ситуаційному аналізу піддається й діяльність з виявлення та розслідування кримінального правопорушення, причому як у ретроспективному, так і в перспективному (прогнозному) аспектах. Виражаючи унікальність кожної ситуації, що складається, одночасно з урахуванням повторюваності, подібності загальних рис та елементів, котрі утворюють ситуації, ситуаційний аналіз слугує для типізації ситуацій, а в кінцевому рахунку вирішує своє надзавдання – навчитися керувати ситуаціями. З криміналістичної точки зору – це керування слідчими ситуаціями, а якщо бути

більш точним – оптимальне вирішення детермінованих ситуацією, що склалася різних слідчих завдань стратегічного й тактичного рівня, як окремо, так і в їх системі.

Звичайно ж, ситуаційний аналіз (підхід) не є єдиним пізнавальним методом, котрий може використовуватися під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. Усі криміналістичні методи нерозривно пов'язані один з іншим та застосовуються в науковому й практичному криміналістичному пізнанні в єдності, взаємозв'язку та в тій чи іншій послідовності або сукупності. Тим не менш, у низці випадків саме результати ситуаційного аналізу відіграють ключову роль у визначенні оптимальних стратегії й тактики досудового розслідування кримінальних правопорушень. Поданий висновок підтверджується, зокрема, практичною можливістю реалізації під час розслідування конкретних кримінальних правопорушень окремих криміналістичних методик, розроблених криміналістичною наукою.

Численні дослідження, що проводяться в криміналістиці, переконливо обґрунтовують можливість активного застосування ситуаційного аналізу і в наукових цілях, зокрема для розробки методичних рекомендацій із розслідування кримінальних правопорушень окремого виду залежно від типу слідчих ситуацій, які складаються на початковому етапі розслідування. Причому розробка таких окремих методик базується на узагальненнях суттєвого емпіричного матеріалу (обліків кримінальних проваджень, у яких прокурорами скасовано постанову слідчого про закриття кримінального провадження; слідчим суддею постановлено ухвалу, якою скасовується рішення слідчого або якою зобов'язано його припинити дію чи вчинити певну дію; судом під час судового провадження постановлено ухвалу про закриття кримінального провадження за відсутності в діянні складу кримінального правопорушення; судом ухвалено виправдувальний вирок; архівних кримінальних проваджень тощо) [11; 17; 18], за результатами яких здійснюється систематика вихідних слідчих ситуацій. Результати такої систематики, що наводяться, як правило, супроводжуються поданням накопиченої дослідником аналітичної, статистичної та іншої науково значущої інформації, прикладами зі слідчої практики, а також рекомендаціями з вирішення або використання наявних слідчих ситуацій, алгоритмами (програмами) роботи органів досудового розслідування (слідчих підрозділів та підрозділів дізнання).

Залежно від спрямованості наукового дослідження розрізняються й критерії застосування ситуаційного підходу в криміналістичному науковому пізнанні. Стосовно області криміналістичної техніки ситуаційний підхід у наукових дослідженнях застосовується:

- для вивчення ситуаційних факторів, які впливають на механізм утворення різних категорій слідів та їх комплексів та, як наслідок, розробки пошукових алгоритмів, техніко-криміналістичних засобів і технологій їх виявлення, фіксування, вилучення та дослідження;
- для виявлення та типізації ситуацій розслідування, що визначають зміст застосування науково-технічних засобів і спеціальних знань (техніко-криміналістичного та судово-експертного забезпечення кримінального провадження) [12; 22, с. 92-95].

Останні визначаються деякими авторами як техніко-криміналістичні ситуації, котрі являють собою певний «зріз» слідчих ситуацій або їх окремих різновидів [10].

У криміналістичній тактиці ситуаційному аналізу приділяється значно більшої уваги, що, утім, не дивно. Саме на його основі будується вся система типових та специфічних стратегічних і тактичних задач досудового розслідування, здійснюється вибір найбільш раціональних способів їх розв'язання та досягнення під час досудового розслідування кримінальних правопорушень.

У криміналістичній методикі науковий ситуаційний аналіз застосовується здебільшого в цілях типізації слідчих ситуацій, на основі яких розроблюються рекомендації зі здійснення досудового розслідування окремих видів кримінальних правопорушень на різних етапах. Заслугує на увагу позначення окремими авторами (І. О. Возгрінім, С. Ю. Косаревим, В. А. Лілік, О. В. Лускатовим) типової слідчої ситуації як матриці, шаблону, на який накладається конкретна ситуація для її зіставлення з типовою [14, с. 182-186; 16, с. 38]. Критерії такої типізації в цілому є стандартними. Результати вивчення дисертаційних досліджень останніх двох десятиліть, присвячених розробці окремих методик розслідування злочинів (кримінальних правопорушень), дозволяє зробити висновок про те, що домінуючим критерієм такої типізації виступає інформаційний фактор (наявність в органів досудового розслідування інформації про осіб, які скоїли злочин, а саме: а) злочинець затриманий на гарячому; б) особа злочинця невідома; в) є дані щодо особи злочинця, але його місцезнаходження невідома; г) особа злочинця невідома, але він знаходиться серед обмеженого кола осіб [1, с. 92-96]; повнота інформації про предмет посягання тощо). На підставі вказаного критерію типізація та систематика слідчих ситуацій була здійснена на абсолютній більшості вивчених результатів дисертаційних досліджень. Іноді інформаційний критерій доповнювався вказівками на затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, факти припинення кримінально протиправних діянь (кримінально протиправної діяльності в цілому) на різних стадіях, форма початку кримінального провадження (а) кримінальне провадження розпочато в результаті ознайомлення з матеріалами оперативного підрозділу щодо перебірки оперативної інформації; б) кримінальне провадження розпочато в рамках реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи [21, с. 122]. Причому в усіх вивчених дисертаційних дослідженнях типізація слідчих ситуацій здійснювалася переважно до початкового етапу розслідування. Спроби типізації слідчих ситуацій розслідування кримінальних правопорушень (злочинів) певних категорій на більш пізніх етапах розслідування були вжиті лише окремими дослідниками. Критеріями типізації при тім виступали фактори визнання обвинуваченим (підозрованим) своєї вини (підозри), доведеність вини встановлених осіб у вчиненні інкримінованого ним злочину.

Варто наголосити, що стосовно розробки окремих криміналістичних методик досудового розслідування кримінальних правопорушень переважно ведеться типізація слідчих ситуацій загального характеру, які визначають обстановку розслідування в цілому.

Уявляється, що саме в рамках методико-криміналістичного застосування положень ситуаційного аналізу відбувається найбільш детальне вивчення, систематизація та типізація слідчих ситуацій певної групи або виду кримінальних правопорушень. Затим, враховуючи, що ситуації досудового розслідування кримінальних про-

ваджень тієї чи іншої групи або виду є складними та різноманітними, саме при формуванні окремої криміналістичної методики відбувається комплексне вивчення таких ситуацій із різних сторін та на різних рівнях – стратегічному (стосовно розслідування в цілому) і тактичному (відносно окремих тактичних операцій, слідчих та інших процесуальних дій та навіть окремих тактичних прийомів).

З позиції таких дослідницьких завдань можливо оцінити й наукові підходи до розуміння ситуацій досудового розслідування кримінальних правопорушень (слідчих ситуацій), ба більше, що в криміналістиці й дотепер так і не сформовано єдиної позиції щодо їх розуміння та визначення. Вивчення позицій учених-криміналістів з цього питання дозволяє зробити висновок, що основна дискусія ведеться навколо декількох принципово відмінних підходів до розуміння слідчої ситуації.

Згідно з першою точкою зору, слідча ситуація – це система криміналістично значущої інформації про подію, що розслідується стосовно того чи іншого її етапу. До ряду прибічників зазначеного підходу можна віднести таких відомих учених-криміналістів, як: В. К. Гавло, В. Є. Корноухов, О. Н. Колесниченко, Л. Я. Драпкін, М. О. Селіванов, О. С. Шаталов та ін. Понад те, зазначений підхід отримує свій розвиток і в новітніх криміналістичних дослідженнях. Зокрема, пропонується визначати слідчу ситуацію як динамічну інформаційну систему, котра виникає в діяльності з розслідування злочинів та при їх судовому розгляді є її результатом та одночасно новоутворенням діяльності, що визначає потім подальшу організацію. Убачається, що вказана система дозволяє пізнавати різноманітні логіко-пізнавальні зв'язки між встановленими та ще невідомими обставинами, які мають значення для кримінального провадження, тактико-психологічні відносини сторін кримінального провадження, а також організаційно-керівну структуру та рівень внутрішньої упорядкованості [8, с. 67-97].

Поданий підхід до розуміння слідчих ситуацій уявляється певним ступенем вузьким, таким, що не відображає всіх сторін та особливостей розглядуваного явища. Водночас саме вивчення слідчих ситуацій з інформаційної позиції дозволяє виявити інші фактори та обставини, котрі характеризують як стан досудового розслідування, так і криміналістичні завдання, що визначаються ним, котрі має вирішувати слідчий (дознавач). Через те вбачається, що інформаційний підхід до розуміння слідчої ситуації характеризує не стільки саму ситуацію, скільки фактори, які впливають на неї та зумовлюють її, пов'язані як з об'єктивними, так і зі суб'єктивними обставинами виникнення, зміни та використання криміналістично значущої інформації. Недаремно в числі таких факторів ученими-криміналістами виділяються [9, с. 4; 10, с. 57]:

- наявність та характер наявної в розпорядженні слідчого (дознавача) інформації (ступінь його обізнаності про розслідувану подію), що залежить від механізму розслідуваної події та умов виникнення його слідів в оточуючому середовищі;
- наявність та стійкість існування ще не використаних джерел доказової інформації та надійних каналів надходження орієнтуючої інформації;
- інтенсивність процесів зникнення доказів та сила факторів, які впливають на ці процеси тощо.

Необхідно додати, що інформаційний компонент будь-якої слідчої ситуації не обмежується тільки відомостями про розслідувану подію. Це також різного роду

дані про незаконні прояви стосовно учасників досудового розслідування та судового розгляду, їх наслідки, інші перешкоди досягненню процесуальних та поставлених слідчим задач, наявна в слідчого (дознавача) інформація про організаційні і технічні можливості досудового розслідування, строках та прогнозованому результаті виконання доручень слідчого (дознавача) тощо. Проти цього не заперечували й прибічники інформаційного підходу до розуміння слідчої ситуації. Наприклад, В. К. Гавло, виділяючи подібні дані в структурі слідчої ситуації, звертав увагу на те, що характеризують вони, насамперед, ту обстановку, у якій виявлено, порушено кримінальну справу, почато розслідування та проводяться слідчі й інші дії [8, с. 68]. В. Ю. Шепітько також вважає «практично значущим поняття слідчої ситуації як характеристики інформаційних даних, які має слідство на різних стадіях досудового розслідування», акцентуючи увагу на кількісному вимірі інформації, наявної в кожному конкретному кримінальному провадженні, необхідної для успішного розслідування [13, с. 19]. У цьому зв'язку таким, що найбільш повно й системно відображає сутність слідчої ситуації як криміналістичного поняття, уявляється її визначення як обстановки (положення) в досудовому розслідуванні, у якій на його певний момент здійснюється діяльність слідчого (дознавача).

Указаний більш широкий підхід до розуміння слідчої ситуації в цілому поділяється багатьма вченими-криміналістами (Р. С. Белкін, О. Ю. Головін, В. П. Лавров, М. П. Яблоков та ін.) [9; 10; 28].

З'ясування сутності слідчої ситуації передбачає визначення сукупності факторів, які впливають на її формування та розвиток. Коло таких факторів є достатньо широким та різноманітним, що підтверджують результати наукових досліджень. Традиційно у якості складових слідчої ситуації умов вказуються фактори-детермінанти інформаційного, процесуального, тактичного, психологічного та організаційно-тактичного характеру.

У криміналістичній літературі пропонується інша позиція, згідно з якою такого роду фактори-детермінанти носять об'єктивний та суб'єктивний характер, котрі можливо систематизувати наступним чином [9, с. 8]:

- наявність та характер наявної в розпорядженні слідчого (дознавача) інформації, що залежить від механізму розслідуваної події та умов виникнення її слідів в оточуючому середовищі, можливостей їх дослідження судовим експертом (спеціалістом);

- наявність та стійкість існування ще не використаних джерел доказової інформації та надійних каналів надходження орієнтуючої інформації;

- інтенсивність процесів зникнення доказів та сила факторів, котрі впливають на ці процеси;

- наявність на тепер у розпорядженні слідчого (дознавача), прокурора необхідних сил, засобів, часу та можливість їх оптимального використання.

Серед суб'єктивних факторів виділяють:

- психологічний стан потерпілих, свідків учиненого кримінального правопорушення, осіб, які вчинили кримінальне правопорушення та інших учасників кримінального провадження;

- психологічний стан слідчого (дознавача), рівень його знань та умінь, практичний досвід, готовність до розв'язання задач в екстремальних умовах (наприклад, в

умовах режиму воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції), а також слідчих задач міжнародного характеру;

- незаконні способи впливу на слідчого (дознавача), прокурора, свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправне перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином;

- наявність чи відсутність конфлікту між учасниками кримінального провадження;

- наслідки помилкових (у тактичному сенсі) дій слідчого (дознавача), оперативного працівника, експерта, спеціаліста, прокурора;

- наслідки розголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом чи стосуються інтимного життя особи.

Своєю чергою, уявляється можливим диференціювати фактори, які впливають на формування та розвиток слідчої ситуації, на інформаційні та неінформаційні.

Інформаційні фактори зумовлені обсягом та якістю криміналістично значущої інформації про подію, яка містить ознаки кримінального правопорушення, про осіб, причетних до цієї події (наприклад: а) наявність персоналізованих відомостей (розгорнуті анкетні дані особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; б) наявність неперсоналізованих відомостей (ІР-адреси, MAC-адреси¹, сторінка в соціальній мережі тощо); в) відсутність персоналізованих та неперсоналізованих відомостей, через використання особою, яка вчинила кримінальне правопорушення технологій анонімізації доступу до ресурсів мережі Інтернет, індивідуальної географічної мобільності), а також об'єктивні умови, які характеризують процес отримання цієї інформації та її перевірки (місце, час, погодно-кліматичні умови, наявність режиму воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції).

До ряду неінформаційних факторів, які впливають на ситуацію досудового розслідування кримінальних правопорушень будь-якої категорії, можуть бути віднесені:

- вплив процесуальних строків, у тому числі проведення процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень;

- допущені процесуальні порушення, які спричинили наслідки для досягнення завдань кримінального провадження або несуть загрозу настання таких наслідків;

- не проведення на початковому та подальших етапах досудового розслідування кримінальних правопорушень усіх необхідних (невідкладних) першочергових заходів, слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій;

¹ У протоколах взаємодії електронно-обчислювальної техніки кожен пристрій «має знати», де саме знаходиться інший пристрій, хто з них головний, чи відбулася вдало передача даних і чи потрібно провести таку передачу повторно, або сповістити інший пристрій про нештатну ситуацію або помилку. Для цього кожний пристрій, залежно від наявності та кількості мережних інтерфейсів для взаємодії, має свої ідентифікатори. Найвідомішими з них є: ІР-адреса; MAC-адреса; IMEI-номер; мережеве ім'я хоста (hostname/netname). Саме за цими ідентифікаторами головний пристрій електронно-обчислювальної техніки «логую» веде облік, час та місце роботи периферійного пристрою, запам'ятовує передані дані, а також помилки в роботі.

- помилки в кримінально-правовій кваліфікації діяння;
- відсутність у необхідний момент у розпорядженні слідчого (дознавача) необхідних сил, засобів, часу або можливості їх оптимального використання;
- відмова від формування чи несвоєчасне формування слідчо-оперативних груп;
- недостатня забезпеченість слідчого (дознавача) та інших суб'єктів застосування криміналістичної техніки (слідчого-криміналіста, інспектора-криміналіста та ін.) науково-технічними засобами, відсутність навичок їх використання;
- формальне чи несвоєчасне виконання доручень слідчого (дознавача), вказівок та доручень прокурора;
- соціально-напружена або загострена криміногенна обстановка на території, де вчинене кримінальне правопорушення;
- незабезпеченість слідчих (дознавачів) сучасними науково-методичними рекомендаціями з досудового розслідування кримінальних правопорушень певної класифікаційної категорії;
- конфлікти між членами слідчо-оперативних груп, психологічна несумісність між ними;
- конфлікти слідчого (дознавача) з потерпілими, їх представниками та законними представниками, свідками та їх адвокатами, іншими учасниками кримінального провадження;
- суспільний резонанс розслідуваного кримінального провадження, підвищена увага до нього засобів масової інформації (ЗМІ);
- позиція підозрюваного, потерпілого, заявника, свідків, адвоката, факти та наслідки їх протидії та протидії інших осіб нормальному ходу досудового розслідування кримінального правопорушення;
- спроби впливу на слідчого (дознавача), прокурора, свідків та інших учасників досудового розслідування з боку підозрюваного та пов'язаних із ним осіб, інших осіб, незацікавлених у досягненні цілей досудового розслідування, або протиправне перешкоджання кримінальному провадженню іншим чином, результати нейтралізації такої протидії;
- призначення іншого слідчого (дознавача) для проведення досудового розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України;
- професійні якості слідчого (дознавача), прокурора (досвід роботи, рівень професійних компетенцій, навичок та вмінь тощо);
- інші фактори, які сприяють або перешкоджають успішному розв'язанню завдань кримінального провадження (наприклад, втрата речових доказів).

У криміналістичній літературі поданий й ще один погляд на сутність слідчої ситуації. Зокрема, О. Я. Баєв одним із перших запропонував дефініцію слідчої ситуації як свого роду моделі, котра відображає найбільш значущі й типові характеристики обстановки розслідування, що визначає характер необхідних дій слідчого на тому чи іншому етапі розслідування конкретного злочину [2, с. 232]. Подібний підхід до розуміння слідчої ситуації можна охарактеризувати не як саму обстановку досудового розслідування, а як наслідок аналітичної діяльності, який відбиває результат пізнання слідчих ситуацій на науковому та практичному рівнях. Вислідом такої наукової діяльності стане побудова системи типових слідчих ситуацій досудового

розслідування, котра може супроводжуватися формуванням моделі кожної з них та її характеристики, у тому числі стосовно особливостей досудового розслідування кримінальних правопорушень певних груп та видів.

У діяльності зі здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень таке моделювання виступає методом практичного пізнання, оцінки слідчим (дознавачем) положення в розслідуванні на його певний момент. Позитивну роль моделювання слідчих ситуацій відіграє й при прогнозуванні розвитку таких ситуацій під час досудового розслідування, у тому числі за результатами проведення різних слідчих (розшукових) дій, реалізації тактичних операцій та навіть окремих тактичних і техніко-криміналістичних прийомів. Через те моделювання слідчих ситуацій можна розглядати як важливий елемент ситуаційного аналізу, але не як саму слідчу ситуацію.

Уявляється за необхідне спиратися на виокремлені фактори в процесі подальшого дослідження та систематики слідчих ситуацій досудового розслідування кримінальних правопорушень. Варто також зазначити й те, що феномен слідчої ситуації, її методологічне значення для теорії й правозастосовної діяльності в цілому та, насамперед, з метою запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування отримують свій вираз у відповідних класифікаціях, кожна з яких зачіпає той або інший аспект ситуаційного аналізу.

Бачиться можливим звернути увагу на існуючий науковий підхід [10, с. 60] до процесу визначення та оцінки конкретної слідчої ситуації. У ньому виділяються такі значущі етапи:

- *перший* – попередній аналіз обстановки досудового розслідування, що склалася, визначення рівня ситуації, яка потребує оцінки та часу її виникнення;
- *другий* – визначення кола та характеру факторів (інформаційних, процесуальних, тактичних, організаційних, психологічних), які впливають на формування слідчої ситуації, а також особливостей такого впливу (позитивного чи негативного);
- *третій* – формування висновку про характер конкретної загальної чи окремої ситуації досудового розслідування, а також визначення основних напрямів та заходів зі зміни умов, що негативно впливають на обстановку розслідування, та максимально ефективного використанню позитивних факторів.

Дані попередньо визначені напрями та заходи слугують основою для постановки слідчим (дознавачем) тактичних завдань та прийняття тактичних рішень у кримінальному провадженні.

Подані теоретичні положення дозволяють на основі уявлень про слідчу ситуацію уточнити дефініцію ситуації досудового розслідування та її структуру.

Слід зазначити, що рівні оцінки та аналізу ситуації досудового розслідування можуть бути різними та залежать від конкретного моменту, на якому склалася обстановка, характеру процесуальних, організаційних, тактичних й технічних засобів та можливостей досудового розслідування, застосування яких є необхідним для максимально ефективного використання слідчої ситуації, що склалася, або зміни негативного положення в розслідуванні в сприятливий для досягнення його цілей бік. Притому важливу роль відіграє оцінка ситуації досудового розслідування з позицій їх диференціації на типові та евристичні (творчі). Зазначена класифікація, подана в криміналістичній літературі, має важливе значення для розуміння оптимізації

розв'язання криміналістичних задач під час досудового розслідування кримінального правопорушення, вибору конкретних критеріїв, засобів та способів такого рішення.

У типових ситуаціях досудового розслідування слідчий (дознавач) досягає поставленої мети, послідовно вирішуючи проміжні завдання на основі наявних професійних знань, компетенцій, навичок, умінь, досвіду, криміналістичних наукових рекомендацій, у тому числі напрацьованих алгоритмів і типових програм дій. Науково апробовані методи дозволяють слідчому (дознавачеві) адаптувати наявні типові програми та криміналістичні алгоритми до індивідуальних умов досудового розслідування, комбінувати їх у різних поєднаннях та отримувати від застосування позитивний ефект, перетворювати існуючі та створювати нові системи дій стосовно конкретно існуючій обстановці досудового розслідування. Викладене дозволяє сформулювати висновок про наукову та практичну значущість складової механізму та оптимізації вирішення задач, які визначаються типовою слідчою ситуацією, що пов'язано з частою повторюваністю таких ситуацій та задач у практиці досудового розслідування й можливістю розробки криміналістичних наукових рекомендацій з їх вирішення.

Що ж стосується евристичних (творчих) ситуацій досудового розслідування, то такі ситуації носять переважно нетиповий характер. У такій обстановці слідчий (дознавач) змушений формулювати та вирішувати комплекс нових специфічних задач, що навряд чи можливо без творчого підходу до вибору способу та засобів їх розв'язання. Як наслідок, оптимізація вирішення таких задач носить переважно практичний характер, а її ефективність багато в чому пов'язана з професійними особливостями слідчого (дознавача).

У розв'язанні як типових, так і евристичних задач особливу роль відіграє розвинене слідче (криміналістичне) мислення. Ученими зазначається, що основним способом існування психічного, у тому числі й мислення, є його існування як процесу або діяльності [3, с. 21]. Отже, будь-яка людська діяльність, у тому числі професійна, опосередкована процесом мислення та підпорядкована його закономірностям. «Багатство форм мислення не зводиться ані до категорій діалектики, ані до схем формалізації результатів мисленнєвої діяльності, тому слід розрізняти соціальні типи мислення, зокрема, професійний» [20, с. 32].

Юридичне (правове) мислення в цілому та слідче мислення, специфіка якого неодноразово зазначалася вченими-криміналістами, зокрема, без сумніву, виступають специфічним видом професійного мислення, під яким розуміється особливий вид інтелектуально-пізнавальної та практично-перетворюючої діяльності індивідів та їхніх груп, найвища аналітична здатність особи як суб'єкта правовідносин, що функціонує та розвивається в ході духовно-практичного вирішення різноманітних соціально-правових протиріч [5, с. 112-117; 6, с. 116-120].

Слідче (криміналістичне) мислення, як слушно зазначається вченими-криміналістами, формується саме в процесі вивчення та узагальнення багаторічної практики криміналістичної діяльності з розслідування кримінальних правопорушень, у якій слідчим (дознавачем) найчастіше приходить шукати, виявляти необхідну для розкриття та розслідування кримінальних правопорушень інформацію буквально

по крихтах та часто мікроскопічного рівня. На відміну від інших розумових пошуково-пізнавальних процесів, це мислення достатньо добре пристосоване до розв'язання задач в умовах різних ситуацій досудового розслідування. Воно базується на широкому творчому використанні комплексу даних різних наук (логіки, психології, інформатики, теорії ігор, теорії рефлексивних ігор тощо), які роблять це мислення добре оснащеним із методологічної точки зору та можливим для його різнобічного застосування, у тому числі в цілях оптимізації вирішення комплексу ситуаційних задач початкового та подальшого етапів досудового розслідування, які стоять перед слідчим (дознавачем).

Висновки. Викладене зауважує на важливій ролі криміналістичної науки в забезпеченні оптимізації та ефективності механізму вирішення задач досудового розслідування на різних його етапах.

Вибір способів вирішення типових та евристичних ситуацій досудового розслідування кримінальних правопорушень передбачає необхідність їх ефективної оцінки. У криміналістичній літературі розроблена загальна схема застосування ситуаційного підходу до слідчої ситуації, що склалася. Вони цілком прийнятні й до аналізу ситуацій розслідування кримінальних правопорушень будь-якого виду, у тому числі багатоепізодної кримінальної протиправної діяльності. Такий аналіз, як інтегративна криміналістична технологія, передбачає:

- виявлення елементного складу слідчої ситуації та аналіз комплексу факторів, які детермінують її подальший розвиток у позитивному або негативному руслі;

- прогнозування розвитку ситуації та подальшої діяльності слідчого (дознавача), прокурора та інших суб'єктів криміналістичної діяльності;

- визначення комплексу задач того чи іншого етапу досудового розслідування, які потребують свого вирішення, послідовності їх вирішення;

- висування та перевірку версій (слідчих, оперативно-розшукових, експертних, судових та ін.), отримання нової криміналістично значущої інформації в кримінальному провадженні за результатом такої перевірки;

- аналіз та оцінка елементного складу нової ситуації досудового розслідування, яка склалася за підсумками вирішення попередньої.

З викладеного переконливо виходить, що в процесі ситуаційного аналізу обстановки досудового розслідування закладається основа для визначення всієї сукупності задач розслідування, визначення та оптимізації механізму їх вирішення на початковому й подальшому етапах досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Використані джерела:

1. Андреев Д. В. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного обігу зброї. *Судова та слідча практика в Україні*. 2018. Вип. 6. С. 92-96.
2. Баев О. Я. Основы криминалистики: курс лекций. Москва: Экзамен, 2001. 288 с.
3. Баталов А. А. Понятие профессионального мышления: (Методол. и идеол. аспекты) / Под ред. Г. В. Мокроносова. Томск: Изд-во Том. ун.-та, 1985. 228 с.
4. Белкин Р. С. Перспективы исследования проблемы следственной ситуации. *Следственная ситуация*. М., 1985. С. 3-6.
5. Бондар В. С. Криміналістична діяльність: визначення поняття. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 6. Том 3. С. 112-117.

6. Бондар В. С. Формування сучасних концепцій предмета криміналістики як еретична перспектива створення інтегративної моделі використання спеціальних криміналістичних знань у судочинстві. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. Вип. 2. С. 116-120.

7. Весельський В. К. Слідча ситуація як категорія криміналістичної тактики. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. № 25. С. 193-199.

8. Гавло В. К., Ключко В. Е., Ким Д. В. Понятие и классификация судебно-следственных ситуаций. *Судебно-следственные ситуации: психолого-криминалистические аспекты* / под ред. проф. В. К. Гавло. Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2006. С. 67-97.

9. Головин А. Ю., Баранов М. В., Головина Е. В. Решения ситуационных задач предварительного расследования (теория, механизм, ошибки): монография / под общ. ред. докт. юрид. наук А. Ю. Головина. Москва: Юрлитинформ, 2017. 200 с.

10. Давыдов В. О. Методика расследования транснациональной преступной деятельности экстремистского характера: монография / под ред. докт. юрид. наук А. Ю. Головина. Москва: Юрлитинформ, 2018. 440 с.

11. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: затверджене наказом МВС України 07 липня 2017 року № 575. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937>. (дата звернення: 11.10.2020).

12. Кривонос М. В., Бондар В. С. Теорія та практика використання спеціальних знань в розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: монографія; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2017. 412 с.

13. Криміналістика: підручник: у 2 т. Т. 2 / [В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Ковалова та ін.]; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2019. 328 с.

14. Лилик В. А. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування нецільового використання бюджетних коштів, виділених на роботу з відходами. *Право і суспільство*. 2017. № 6. Ч. 2. С. 182-186.

15. Лисиченко В. К., Батюк О. В. Следственная ситуация и ее значение в криминалистике и следственной практике. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Вып. 36. Киев, 1988. С. 5.

16. Лускатов О. В., Лускатова Т. О. Формування систем типових слідчих ситуацій в окремих криміналістичних методиках. *Криміналістичний вісник*. 2016. № 2 (26). С. 38-46.

17. Образцов В. А. Криминалистика. Курс лекций. М.: Право и Закон, 1996. 447 с.

18. Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України: затверджене наказом МВС України 20 травня 2020 року № 405. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491>. (дата звернення: 05.10.2020).

19. Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України: затверджене наказом МВС України 06 липня 2020 року № 570. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918>. (дата звернення: 05.10.2020).

20. Ратинов А. Р. Судебная психология для следователей. Научно-практическое руководство. М: Юрлитинформ, 2001. 352 с.

21. Самойленко О. А. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів, вчинених у кіберпросторі. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2019. С. 121-128.

22. Сегай М. Я., Бондар В. С. Інтегративна модель використання спеціальних криміналістичних знань у кримінальному судочинстві. *Вісник академії адвокатури України*. 2008. Вип. 13. С. 92-95.

23. Степанюк Р. Л. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України: монографія. Х.: НікаНова, 2010. 382 с.

24. Тищенко В. В. Слідчі ситуації в методиці розслідування злочинів: поняття, класифікація, значення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 961-965.

25. Шевчук В. М. Проблеми формування та удосконалення окремих криміналістичних методик. *Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference «Challenges in Science of Nowadays»* (July 16-18, 2020). Washington, USA: EnDeavours Publisher, 2020. P. 119-127.

26. Шевчук В. М. Слідча ситуація: поняття, структура, види та їх значення для оптимізації розслідування злочинів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 1. С. 147-150.

27. Шехавцов Р. М. Щодо структури методик розслідування окремих різновидів злочинів в контексті змін у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності: збірн. матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет конференції* (м. Севеодонецьк, 23 грудня 2016 р.). Севеодонецьк: Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка, 2017. С. 373-377.

28. Яблоков Н. П. Криміналістика в вопросах и ответах: учеб. пособие. Москва: Юристъ, 2000. 224 с.

References:

1. Andriev, D. V. (2018) Typovi slidchi sytuatsii pochatkovoho etapu rozsliduvannya nezakonnoho obihu zbroi. *Sudova ta slidcha praktyka v Ukraini- Judicial and investigative practice in Ukraine, issue 6*, 92-96. [in Ukrainian].

2. Baev, O. Ya. (2001) *Osnovy kriminalistiki: kurs lektsii*. Moskva: Ekzamen. [in Russian].

3. Batalov, A. A. (1985) Ponyatie professionalnogo myshleniya: metodol. i ideol. Aspekty. G. V. Mokronosov.(Ed.) Tomsk: Izd-vo Tom. un -ta. [in Russian].

4. Belkin R. S. (1985) Perspektivy issledovaniya problemy sledstvennoj situacii. *Sledstvennaya situaciya - Investigative situation*. Moskva, 3-6. [in Russian].

5. Bondar, V. S. (2016) Kryminalistychna diialnist: vyznachennia poniattia. *Naukovyi visnykh Khersonskoho derzhavnoho universytetu - Scientific spring of Kherson State University, issue 6, vol. 3*, S. 112-117. [in Ukrainian].

6. Bondar, V. S. (2009) Formuvannya suchasnykh kontseptsii predmeta kryminalistyky yak teoretychna perspektyva stvorennia intehratyvnoi modeli vykorystannia spetsialnykh kryminalistychnykh znan u sudochynstvi. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy - Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, issue 2, 116-120. [in Ukrainian].

7. Veselskyi, V. K. (2011) Slidcha sytuatsiia yak katehoriia kryminalistychnoi taktyky. *Borotba z orhanizovanoi zlochnynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka) - Fight against organized crime and corruption (theory and practice)*, 25, 193-199. [in Ukrainian].

8. Gavlo, V. K., Klochko, V. E., Kim, D. V. Ponyatie i klassifikaciya sudebno-sledstvennykh situacij. *Sudebno-sledstvennye situacii: psihologo-kriminalisticheskie aspekty*. V. K. Gavlo (Ed.). Barnaul: Izd-vo Alt. un-ta, 67-97. [in Russian].

9. Golovin, A. Yu., Baranov, M. V., Golovina, E. V. (2017) Resheniya situacionnykh zadach predvaritelnogo rassledovaniya (teoriya, mehanizm, oshibki): monografiya. A. Yu. Golovin (Ed.). Moskva: Yurlitinform. [in Russian].

10. Davydov, V. O. (2008) Metodika rassledovaniya transnacionalnoj prestupnoj deyatelnosti ekstremistskogo haraktera: monografiya. A. Yu. Golovin (Ed.). Moskva: Yurlitinform. [in Russian].

11. Instruktsiia z orhanizatsii vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannya z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyjavlenni ta rozsliduvanni: zatverdzhene nakazom MVS Ukrainy 07 lyupnia 2017 roku № 575. (2017) N. p. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937>. [in Ukrainian].

12. Kryvonos, M. V., Bondar, V. S. (2017) Teoriia ta praktyka vykorystannia spetsialnykh znan v rozsliduvanni zlochyniv u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn, yikh analogiv abo prekursoriv: monohrafiia; MVS Ukrainy, Luhan. derzh. un-t vnutr. sprav im. E. Didorenka. Sievierodonetsk: RVV LDUVS im. E. Didorenka. [in Ukrainian].

13. Shepitko, V. Yu., Zhuravel, V. A., Konovalova, V. O. et al. (2019) Kryminalistyka: pidruchnyk (Vol. 1-2; Vol. 2) V. Yu. Shepitko (Ed.). Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].

14. Lylyk, V. A. (2017) Slidchi sytuatsii pochatkovoho etapu rozsliduvannia netsilovoho vykorystannia biudzhetnykh koshtiv, vydilenykh na robotu z vidkhodamy. *Pravo i suspilstvo - Law and society*, 6, part. 2, 182-186. [in Ukrainian].

15. Lisichenko, V. K., Batiuk, O. V. (1988) Sledstvennaya situatsiia i ee znachenie v kriminalistike i sledstvennoyi praktike. *Kriminalistika i sudebnaya ekspertiza - Forensics and forensics*, issue 36. Kyiv, 5. [in Russian].

16. Luskatov, O. V., Luskatova, T. O. (2016) Formuvannia system typovykh slidchykh sytuatsii v okremykh kryminalistychnykh metodykakh. *Kryminalistychnyi visnyk - Forensic Bulletin*, 2 (26), 38-46. [in Ukrainian].

17. Obraztsov, V. A. (1966) Kryminalistyka. Kurs lektsyi. Moskva: Pravo y Zakon. [in Russian].

18. Polozhennia pro orhanizatsiiu diialnosti pidrozdiliv diznannia orhaniv Natsionalnoi politsii Ukrainy: zatverdzhene nakazom MVS Ukrainy 20 travnia 2020 roku № 405. (2020) N. p. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491>. [in Ukrainian].

19. Polozhennia pro slidchi pidrozdiliv Natsionalnoi politsii Ukrainy: zatverdzhene nakazom MVS Ukrainy 06 lystopada 2020 roku № 570. (2020) N. p. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918>. [in Ukrainian].

20. Ratynov, A. R. (2001) Sudebnaia psikhohohiia dlia sledovatelei. Nauchno-praktycheskoe rukovodstvo. Moskva: Yurlytyinform. [in Russian].

21. Samoilenko, O. A. (2019) Typovi slidchi sytuatsii pochatkovoho etapu rozsliduvannia zlochyniv, vchynenykh u kiberprostorii. *Naukovi pratsi NU OluA - Scientific works of NU OYUA*, 121-128. [in Ukrainian].

22. Sehai, M. Ya., Bondar, V. S. (2008) Intehratyvna model vykorystannia spetsialnykh kryminalistychnykh znan u kryminalnomu sudochynstvi. *Visnyk akademii advokatury Ukrainy - Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, issue 13, 92-95. [in Ukrainian].

23. Stepaniuk, R. L. (2010) Kryminalistychno zabezpechennia rozsliduvannia zlochyniv, vchynenykh u biudzhetnii sferi Ukrainy: monohrafiia. Kharkiv: NikaNova. [in Ukrainian].

24. Tishchenko, V. V. (2004) Slidchi sytuatsii v metodytsii rozsliduvannia zlochyniv: poniattia, klasyfikatsiia, znachennia. *Aktualni problemy derzhavy i prava - Current issues of state and law*, issue 22, 961-965. [in Ukrainian].

25. Shevchuk, V. M. (2020) Problemy formuvannia ta udoskonalennia okremykh kryminalistychnykh metodyk. *Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference «Challenges in Science of Nowadays» (July 16-18, 2020)*. Washington, USA: EnDeavours Publisher, 119-127. [in Ukrainian].

26. Shevchuk, V. M. (2014) Slidcha sytuatsiia: poniattia, struktura, vydy ta yikh znachennia dlia optymizatsii rozsliduvannia zlochyniv. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal - Legal scientific electronic journal*, 1, 147-150. [in Ukrainian].

27. Shekhavtsov, R. M. (2017) Shchodo struktury metodyk rozsliduvannia okremykh riznovydiv zlochyniv v konteksti zmin u vitchyznianomu kryminalnomu protsesualnomu zakonodavstvi. *Aktualni problemy pravookhoronnoi diialnosti: zbirn. mater. Vseukr. nauk.-prakt. Internet konferentsii (m. Sievierodonetsk, 23 hrudnia 2016 r.) - Actual problems of law enforcement activity: collection. mater. All-Ukrainian scientific-practical Internet conference (Severodonetsk, December 23, 2016)*. Sievierodonetsk: Luhan. derzh. un-t vnutr. sprav im. E. O. Didorenka, 373-377. [in Ukrainian].

28. Yablokov, N. P. (2000) Krymynalystyka v voprosakh y otvetakh: ucheb. posobyе. Moskva: Yuryst'. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 11.09.2020

Бондарь В. С.,
кандидат юридических наук, доцент,
декан факультета подготовки специалистов для подразделений
Национальной полиции Украины Луганского государственного
университета внутренних дел имени Э. А. Дидоренко
(г. Северодонецк, Украина)

СИТУАЦИОННЫЙ АНАЛИЗ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОСТАНОВКИ И РЕШЕНИЯ СЛЕДОВАТЕЛЕМ (ДОЗНАВАТЕЛЕМ) ЗАДАЧ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ

В статье исследована сущность ситуационного анализа. Обобщены научные подходы к рассматриваемой проблеме. Определены объекты, элементы и влияние ситуационного анализа на постановку и решение следователем (дознавателем) задач досудебного расследования уголовных правонарушений. Сформулирована схема применения ситуационного анализа во время досудебного расследования уголовных правонарушений, которая предусматривает: а) выявление элементного состава следственной ситуации и анализ комплекса факторов, детерминирующих её дальнейшее развитие в позитивном и негативном русле; б) прогнозирование развития ситуации и дальнейшей деятельности следователя (дознавателя), прокурора и других субъектов криминалистической деятельности; в) определение комплекса задач того или иного этапа досудебного расследования, требующих своего решения, последовательности их решения; г) выдвижение и проверку версий (следственных, оперативно-розыскных, экспертных, судебных и др.), получение новой криминалистически значимой информации в уголовном производстве в результате такой проверки; д) анализ и оценку элементного состава новой ситуации досудебного расследования, которая сложилась по итогам решения предыдущей.

Ключевые слова: дознаватель, досудебное расследование, задачи досудебного расследования, уголовное производство, криминалистически значимая информация, ситуационный анализ, следственная ситуация, следователь.

Bondar V.,
Doctor in Law, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Training for units of the
National Police of Ukraine Luhansk State University of
Internal Affairs named after E. Didorenko
(Sievierodonetsk, Ukraine)

SITUATIONAL ANALYSIS AS A TOOL FOR THE STATEMENT AND DECISION OF THE INVESTIGATOR AND INQUIRY OF THE PROBLEM OF PRE-TRIAL INVESTIGATION

The article explores the essence of situational analysis. Scientific approaches to the problem under consideration are generalized. The objects, elements and influence of the situational analysis on the formulation and solution by the investigator (interrogator) of the tasks of pre-trial investigation of criminal offenses have been determined. A scheme for applying situational analysis

during pre-trial investigation of criminal offenses has been formulated, which provides for:

- a) identifying the elemental composition of an investigative situation and analyzing a complex of factors that determine its further development in a positive and negative direction;
- b) forecasting the development of the situation and further activities of the investigator (interrogator), prosecutor and other subjects of criminalistic activity;
- c) determination of the complex of tasks of one or another stage of the pre-trial investigation, requiring a solution, the sequence of their solution;
- d) putting forward and checking versions (investigative, operational-search, expert, judicial, etc.), obtaining new criminally significant information in criminal proceedings as a result of such a check;
- e) analysis and assessment of the elemental composition of the new situation of pre-trial investigation, which has developed following the decision of the previous one.

It is indicated that in the solution of both typical and heuristic tasks, developed investigative (forensic thinking) plays a special role, which is based on the creative use of a complex of data from various sciences (logic, psychology, computer science, game theory, and the theory of reflexive games). Data from these sciences make forensic thinking well equipped from a methodological point of view and possible for its versatile application, including in order to optimize the solution of a set of situational tasks of the initial and further stages of pre-trial investigation facing the investigator (interrogator).

Key words: interrogator, pre-trial investigation, tasks of pre-trial investigation, criminal proceedings, forensically significant information, situational analysis, investigative situation, investigator.